

АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД СУЧАСНОГО СТАНУ ТА НАСЛІДКІВ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ УКРАЇНЦІВ

AN ANALYTICAL SUMMARY OF CURRENT STATUS AND CONSEQUENCES OF INTERNATIONAL MIGRATION OF UKRAINIANS

УДК 325:11

Макаренко Р.А.

студентка
Кременчуцький національний
університет
імені Михайла Остроградського

Ткаченко І.В.

старший викладач кафедри обліку
і фінансів
Кременчуцький національний
університет
імені Михайла Остроградського

У статті автором подано аналіз стану зовнішньої міграції населення в Україні, вираховано показник міжнародного приросту та його динаміку. У роботі розкрито питання трудової та освітньої міграції в Україні, надано їм оцінку, визначено причини еміграції економічно активного населення, їх сфери зайнятості за кордоном. У висновку автором запропоновані кроки вирішення проблеми стрімкої трудової та освітньої міграції громадян.

Ключові слова: міграція, емігранти, міграційний приріст, сфери зайнятості, трудові мігранти, освітні мігранти.

В статье автором рассмотрен анализ состояния внешней миграции населения в Украине, вычислен показатель международной миграции и его динамика. В работе раскрыт вопрос трудовой и образовательной миграции в Украине, предоставлена им оценка, определены причины эмиграции экономически актив-

ного населения, их сферы занятости за рубежом. В выводе автором предложены шаги решения проблемы стремительной миграции граждан.

Ключевые слова: миграция, эмигранты, миграционный прирост, сферы занятости, трудовые мигранты, образовательные мигранты.

In this article, the author analyses the status of external migration of the population in Ukraine, calculates the indicator of international growth and its dynamics. The paper clarifies the issue of labour and educational migration in Ukraine, provides them with the assessment, and determines the reasons for the emigration of the economically active population and their abroad sectors of employment. In conclusion, the author proposes steps to solve the problem of rapid migration of citizens.

Key words: migration, emigrants, migration growth, employment, labour migrants, educational migrants.

Постановка проблеми. На сьогодні в Україні можна простежити зменшення населення, яке відбувається не тільки за рахунок зменшення природного приросту, а і є наслідком переміщення громадян, тобто міграції. Цьому процесу в країні сприяють зростання відкритості українського суспільства та залучення держави до процесу міжнародного обміну робочою силою. Чимала кількість факторів призводить до різкого зростання міграційного відтоку населення за межі країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження теорій і практики міграції, удосконалення організаційних, економічних і правових важелів її регулювання здійснили провідні вітчизняні вчені такі, як: О. Власюк, В. Геєць, С. Злупко, А. Кравченко, Е. Лібанова, Ю. Макогон, О. Малиновська, Н. Марченко, А. Мокій, С.Пирожков, С. Писаренко, О. Позняк, М. Романюк, А. Румянцева, Є. Савельєв, Л. Симів, А. Філіпенко та інші [1].

Постановка завдання. Завдання полягає у наданні оцінки стану міграції населення, визначення причин його переміщення, здійснення прогнозування наслідків трудової міграції для економічного стану України.

Виклад основного матеріалу досліджень. Міжнародна міграція – це процес організованого або стихійного переміщення працездатного населення, викликане причинами економічного, політичного або іншого характеру. Виділяють такі основні види міграції: міжнародна переселенська міграція; міжнародна трудова міграція; освітня міграція.

Серед основних причин міграції українського населення є: політична та економічна нестабільність; наявність кризи в усіх її проявах; низький рівень заробітної платні; незатребуваність спеціалістів; неможливість кар'єрного зростання.

З метою визначення тенденцій динаміки міграції населення, проведемо її аналіз використовуючи та оцінюючі дані 2014, 2015, 2016 років (табл. 1).

Таблиця 1

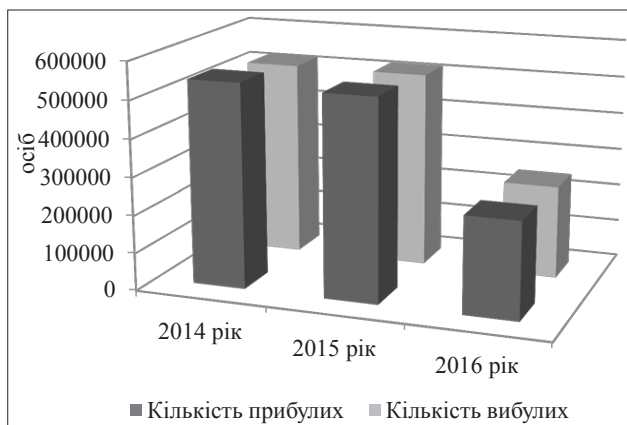
**Міграційний рух населення
2014-2016 роки, осіб [7]**

Показник	2014 рік	2015 рік	2016 рік
Кількість прибулих	542506	533278	256808
Кількість вибулих	519914	519045	246188
Міграційний приріст	22592	14233	10620

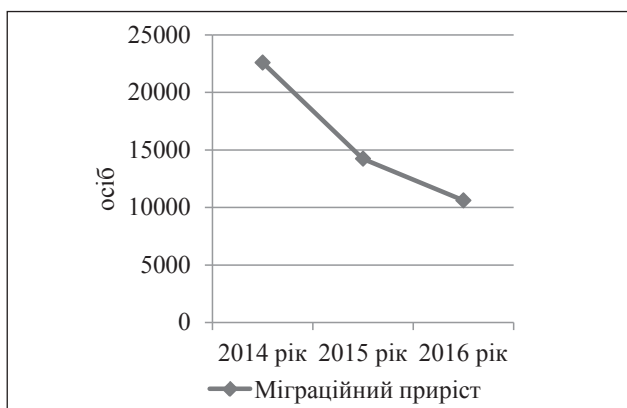
Для відображення даних більш наглядно, проаналізуємо з допомоги гістограми і графіку показники таблиці (рис. 1, рис. 2).

За даними гістограми можна побачити щорічний великий показник кількості емігрантів. За період 2014-2015 років у зв'язку з настанням надзвичайної економічної, політичної, фінансової нестабільності в Україні, показники динаміки міграції населення були більшими у чисельному вимірі. У 2016 році показники руху громадян є меншими, адже основна частина емігрантів вже покинула країну.

Показники прибулих і вибулих громадян формують показник міграційного приросту населення. Його динаміку проілюстровано на рис. 2.

Рис. 1. Динаміка показників прибулих і вибулих громадян

Рис. 2. Міграційний приріст населення

Показник міграційного приросту населення за період 2014-2016 років має динаміку зменшення, що є наслідком перевищення частки вибулих громадян над прибулими.

Так за останні роки залишило Україну близько 7-15% економічно активного населення, а за останні кілька років ця частка значно зросла; процес надмірної трудової міграції призводить до значного зменшення населення, відтоку трудових ресурсів. За даними статистичних опитувань мігранти мають досить високий освітній рівень, зокрема, 75% з них мають вищу або незакінчену вищу освіту [2]. Загалом, починаючи з 2015 року, в Україні зареєстровано негативний міграційний баланс. Іншими словами, в Україні відбувається відтік кваліфікованих кадрів.

Важливою проблемою міжнародної трудової міграції залишається ризик втрати кваліфікації, адже особи з високим рівнем професійної підготовки за кордоном виконують переважно низько кваліфіковану або некваліфіковану роботу. Так основними сферами зайнятості працівників-мігрантів є будівництво, сільське господарство, домашнє господарство, сфера торгівлі та сервісу (у т. ч. готельний бізнес). Структурна діаграма сфер зайнятості трудових мігрантів за кордоном відрізняється залежно від того чи це короткострокові трудові договори, чи довгострокові. Отже,

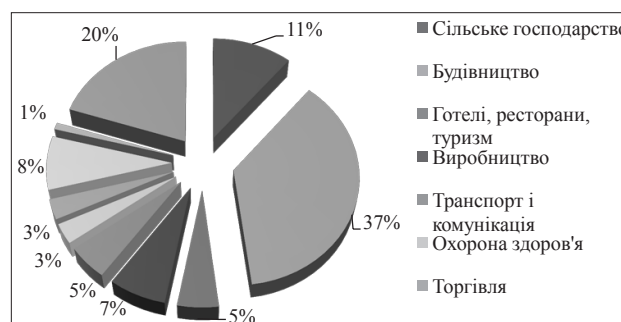
розглянемо структуру зайнятості окремо за короткостроковими договорами і за довгостроковими (табл. 2).

Таблиця 2

Сфери зайнятості трудових мігрантів за кордоном за короткостроковими договорами [6]

Сфера зайнятості	Кількість осіб
Сільське господарство	29040
Будівництво	97680
Готелі, ресторани, туризм	13200
Виробництво	18480
Транспорт і комунікація	13200
Охорона здоров'я	7920
Торгівля	7920
Побутові послуги	21120
Інше	2640
Н/Д	52800

Для наочності сприйняття структура сфери зайнятості трудових мігрантів подано на рис. 3.

Рис. 3. Сфери зайнятості трудових мігрантів за кордоном за короткостроковими договорами

Основна частина громадян, що приїхали на заробітки на короткий строк зайняті у сфері будівництва і сільського господарства, їх частки складають відповідно 37% і 11%. Значно менше емігрантів працюють у всіх інших перелічених сферах.

Таблиця 3

Сфери зайнятості трудових мігрантів за кордоном за довгостроковими договорами [6]

Сфера зайнятості	Кількість осіб
Сільське господарство	12720
Будівництво	190800
Готелі, ресторани, туризм	33920
Виробництво	50880
Транспорт і комунікація	29680
Охорона здоров'я	8480
Торгівля	21200
Побутові послуги	50880
Інше	25440

За статистичними даними, майже половина трудових емігрантів зайнята у сфері будівництва,

що складає 45%. У сфері виробництва і побутових послуг зайнято рівно по 12%. На відміну від мігрантів, що працюють за короткостроковими договорами, ці емігранти менше віддають перевагу галузі сільського господарства.

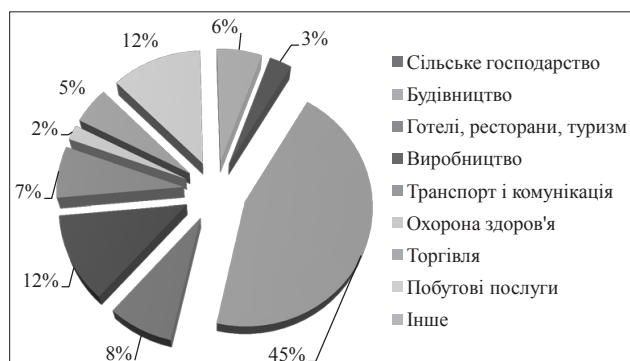

Рис. 4. Сфери зайнятості трудових мігрантів за кордоном за довгостроковими договорами

Серед українських мігрантів вагому частку становить молодь, яка виїжджає за кордон як на заробітки, так і на навчання. Серед основних причин еміграції молодих людей з метою працевлаштування можна назвати: неможливість знайти першу роботу на батьківщині, яка б відповідала не лише отриманій освіті, але й задовольняла власні амбіції, була високооплачуваною та дозволяла накопичувати професійний досвід; прагнення матеріальної незалежності від батьків; бажання змінити місце проживання [3].

Другу категорію мігрантів серед молоді становлять ті, які виїжджають з країни з метою отримання освіти – освітня міграція.

На перший погляд, від'їзд молодих людей викликаний об'єктивними причинами, що склалися у вітчизняній системі вищої освіти, як то:

- застарілі освітні програми у більшості українських вищих навчальних закладах;
- нестаток професійних кадрів;
- низький рівень матеріальної бази;
- високий рівень корупції;
- труднощі, з якими стикаються випускники під час працевлаштування тощо [5].

Безумовно, зазначені фактори значно впливають на якість освіти. Утім, в освітній міграції українців приховано головний її чинник – прагнення здобути вищу освіту за кордоном з перспективою отримання іншого громадянства. Таким чином, Україну полишають кваліфіковані кадри, талановита перспективна молодь, які працюють або будуть працювати на економіці інших країн.

Проживаючи за кордоном, емігранти стикаються з цілою низкою проблем. Серед них:

- труднощі пов'язані з пошуком роботи, житла, організацією часу, оплатою житла тощо;
- проблеми з адаптацією до соціокультурного середовища, тобто культурно-комунікаційні складнощі (не володіння або низький рівень володіння

місцевою мовою, відмінності культур, національна різноманітність суспільства, особливості місцевого менталітету);

– складнощі, що виникають через незвичні та нові умови праці;

– проблема погіршення сімейних стосунків через довготривалу відсутність членів сім'ї;

– питання відносно низького рівня заробітної плати, адже роботодавець зазвичай платить працівникам-мігрантам значно нижчу заробітну плату, ніж місцевим працівникам, навіть за умови виконання ними однакових видів робіт;

– проблема набору робочої сили, навчання, просування і звільнення;

– проблема нелегального працевлаштування, адже більшість мігрантів працюють за кордоном за наймом, проте, трудовий контракт має третина з них, решта – усну домовленість. Навіть за умов наявності контракту, лише половина охоплена соціальним страхуванням.

Окрім основних, зазначених вище, труднощів, що супроводжують життя емігрантів, варто зацентрувати увагу на проблемах соціально-психологічного (сум за близькими та батьківщиною, необхідність бути самостійним, пошук нових друзів) та освітнього характеру (відмінності в цінностях освіти, вимогах до навчальних робіт, стосунках між викладачем та студентом). Відсоткове співвідношення проблем, виділені студентами як першочергові, виглядає так: культурно-комунікаційні – 43%; соціально-психологічні – 21%; освітні – 19%; побутові – 17% [4]. Отже, найбільш часто респонденти виділяють проблеми, пов'язані з комунікацією, а відтак, необхідністю вивчення іноземної мови.

Загалом надзвичайно стрімке зростання і трудової, і освітньої міграції в Україні може призвести до негативних наслідків на макрорівні.

Серед негативних наслідків подальшого динамічного зростання міжнародної трудової міграції можна вважати:

- зменшення можливостей національного розвитку (відтік за кордон кращої, ініціативної, мобільної частини трудових ресурсів робочої сили, особливо – вчених і фахівців);
- зменшення надходжень до бюджету (скорочення числа потенційних платників податків);
- погіршення демографічної ситуації (емігрують в основному особи в працездатному віці, що, врешті-решт, спричинить «старінню трудових ресурсів»);
- зміна ситуації на ринку праці (у зв'язку з відтоком робочої сили рівень безробіття може зменшитися, водночас з урахуванням відтоку кваліфікованих працівників, може учинитися брак професійної робочої сили у певних професіях).

До негативних наслідків освітньої міграції можна віднести:

- відтік українських студентів;

– погіршення міжнародної репутації українських вузів;

– втрата коштів, які були витрачені на навчання своїх громадян [5].

Висновки з проведеного дослідження. Вирішення проблеми стрімкої трудової та освітньої міграції громадян передбачає втілення в життя наступних кроків:

1. Запровадження заходів, спрямованих на подолання корупції в усіх

сферах життя, що насамперед стосується обмеження щодо використання службового становища для одержання вигоди для себе, сприяння здійсненню діяльності, що забороняється законом, сприяння прийняття посади певною людиною в обмін на власні вигоди, створення нових робочих місць, що сприятиме зменшенню рівня безробіття. Не менш важливим є обмеження щодо роботи з близькими родичами та прийняття ними певної посади. Особливо останній пункт стосується публічних службовців.

2. Підвищення реальної заробітної плати громадянам, що значно підвищить купівельну спроможність населення, та знизить кількість бажаючих робити за кордоном.

3. Зменшення «тіньової зайнятості», а саме офіційне працевлаштування дає стабільність і впевненість.

4. Покращення умов праці робітників завдяки впровадження нових технологій, нові технологічні процеси, що менш ускладнюють роботу працівників.

5. Уведення програм з працевлаштування для студентів.

Отже, масова міграція українців за кордон погіршує міжнародну репутацію країни, адже вона рекламує її як країну, що не здатна забезпечити нормальні умови праці та стандарти життя для своїх громадян.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Побулавець Н. Л. Концептуальні підходи до дефініцій поняття «міграція» / Н. Л. Побулавець // Соціально-трудова відносини: теорія та практика. – 2014. – № 1. – С. 373-376.

2. Фенік К. Ю. Причини та наслідки трудової міграції населення України / К. Ю. Фенік // Матеріали

XVI всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та аспірантів «Дні Науки ФСП» «Університет в XXI ст.: моделі розвитку» (2013 р. м. Київ). – К.: НТУУ «КПІ», 2013. – 254 с.

3. Чорна В. О. Соціальні наслідки трудової міграції молоді: гендерний аспект / В. О. Чорна. – Видання ЧДУ Петра Могили. – Випуск 213. – Том 225. – С. 67-70.

4. Гірник А. М. Особливості адаптації українських освітніх мігрантів до життя за кордоном / А. М. Гірник, Г. А. Гірник // Наукові записки. – Том 162. – С. 52-55.

5. Біляковська О. Освітня міграція українців до Польщі / О. Біляковська // Гуманітарні та соціальні науки. – Львів, 2011. – С. 292-293.

6. Міграція в Україні факти і цифри. – Київ. – 2016 р. – [Електронний ресурс]: – Режим доступу: http://iom.org.ua/sites/default/files/ff_ukr_21_10_press.pdf.

7. Сайт Державної служби статистики – [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

REFERENCES:

1. Pobylawetz N. L. Conceptual approaches to definitions of the concept of «migration» / N. L. Pobylawetz // Social-labor relations: theory and practice. – 2014. – No. 1. – P. 373-376.

2. Fenik K. U. Causes and consequences of labor migration of Ukraine's population / K. U. Fenik // Materials of the XVI All-Ukrainian Scientific and Practical Conference of Students and Postgraduates «Days of Science of the FSP» «University in the XXI Century: Models of Development» (2013, Kyiv). – K.: NTUU «KPI», 2013. – 254 p.

3. Chorna V. O. Social consequences of labor migration of youth: gender aspect / V. O. Chorna. – The publication of Peter the Great's Tomb. – Issue 213. – Vol. 225. – S. 67-70.

4. Gornik A. M. Features of Adaptation of Ukrainian Educational Migrants to Living Abroad / A. M. Gornik, G. A. Gornik // Scientific Notes. – Volume 162. – P. 52-55.

5. Bilyakovskaya O. Educational Migration of Ukrainians to Poland / O. Bilyakovska // Humanitarian and Social Sciences. – Lviv, 2011. – P. 292-293.

6. Migration in Ukraine facts and figures. – Kyiv. – 2016 – [Electronic resource]: – Access mode: http://iom.org.ua/sites/default/files/ff_ukr_21_10_press.pdf.

7. Site of the State Service of Statistics – [Electronic resource]: – Access mode: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Makarenko R.A.

Student

Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University

Tkachenko I.V.

Senior Instructor at Department of Accounting and Finance

Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University

AN ANALYTICAL SUMMARY OF CURRENT STATUS AND CONSEQUENCES OF INTERNATIONAL MIGRATION OF UKRAINIANS

In this article, the author gives an analysis of the status of external migration of the population in Ukraine, calculates the indicator of international growth and its dynamics. The paper clarifies the issues of labour and educational migration in Ukraine, gives them an assessment, and determines the reasons for the emigration of the economically active population and their abroad sector of employment.

The author identifies resettlement, educational and labour migration. The paper presents the analysis of migratory movement in general for the period of 2014-2016, there are determined the annual growth, its trends and dynamics.

The individual question considered in the paper is the study of labour migration peculiarities of the population of Ukraine over a particular period because lately this mean of earnings has become widespread among the citizens.

The basic sectors of employment of migrant workers, working separately for short-term and long-term contracts are investigated; their share in the general structure is analysed.

The next step is to study the causes and consequences of educational migration. The problems that living abroad immigrants are faced with were identified and analysed. It is found that extremely rapid growth of both labour and educational migration in Ukraine can lead to negative consequences at the state level, namely: reduction of opportunities for the national development, reduction of budget revenues in the form of tax revenues, deterioration of demographic situation, change of the situation on the labour market, departure of Ukrainian students, and so on.

The measures are proposed to address the problem of rapid labour and educational migration of citizens, challenges and threats, which reasoned connected with external migration.

As a result, it is concluded that, firstly, Ukraine is left with skilled personnel, talented, promising young people who work or will work for economies of other countries; secondly, massive migration of the active population twists the international reputation of the country, because it advertises it as a country that cannot provide normal working conditions and standards of living for its citizens.